

spatio 30 annorum possit praescribere, ut habetur ibid. §. 3. Item eo casu, quo ipsi furi supervenerit bona fides, v. g. quia a Confessario ei dictum est, licite tunc rem potuisse accipi vel retineri, ut ait *La Croix* l. c. n. 531... 2. Res minorennum non praescribuntur, nisi triconta annis. Ibid. 3. *Res immobiles spectantes ad privatos* praescribuntur cum titulo inter praesentes decennio, inter absentes spatio 20 annorum: sine titulo spatio 30 annorum. Excipe etiam, si res immobilis a possessore malae fidei ad te pacto vel contractu translata sit, non poteris, domino ignorante, ante 30 annos usucapere. *Laym.* l. c. Duxi, *res immobiles privatorum*: nam bona tum mobilia, tum immobilia fisco jam incorporata 30 vel 40 annis usucapiuntur: adversus Ecclesiam Romanam, h. e. Lateranensem, et summum Pontificem centum annis praescriptio perficitur, c. *ad audientiam*. c. *illud de praescript.*: adversus Ecclesias inferiores, hospitalia, causas pias, et civitates spatio 40 annorum. Vide *Laym.* l. c. Res pupillorum tantum praescribuntur tempore inmemorabilis. 3. Cod. de praescr. 30. vel 40 annorum.

886. Porro juxta reg. 3. Jur. in 6. *sine possessione praescriptio non procedit*; ad eam inchoandam requiritur possessio naturalis et civilis; ad continuandam vero sufficit civilis, L. 1. 6. et 25. ff. de acquir. possess. item l. 4. cod. de acquir. et retin. possess. diserte dicitur: *licet possessio nudo animo acquiri non possit, tamen solo animo retineri potest*. Possessio facti dicitur, qua insistitur rei, praeseindendo, an juste, vel injuste: *Juris* vero, qua juste rei insistitur. Possessio facti iterum alia est *naturalis*, qua quis corpore et animo insistit rei; alia *civilis*, qua solo animo res tenetur, etsi aliis insistat re, et facto. Denique possessio debet esse propria sive fieri nomine proprio, non alieno; hinc qui detinent rem non ut suam, sed nomine alterius, ut depositarius, commodatarius, locatarius, tutor etc. non possident, nec unquam praescribunt. Probabiliter creditori intra 30 annos debitum non petenti etiam opponi juste potest exceptio praescriptionis. Plura apud J. C.

Q. Quae impedimenta praescriptionis.

R. Aliqua faciunt, ut *non procedat, non currat* praescriptio, hoc est, „ut initio statim defectus se opponat, vi cuius ne quidem inchoari possit, „e. g. antecessor rem furto aut vi possedit, si hoc deprehendat successor, „nunquam potest hic successor inchoare praescriptionem; si vero non de-„prehendat, poterit successor particularis cum bona fide tempore ordinaria praescribere, successor universalis vero solum tempore longissimo: „est autem *universalis*, qui titulo haereditatis immediate auctori fidei suc-„cedit: *particularis*, qui titulo alio, e. g. empti, donati, legati etc.

Aliqua praescriptionem *interrumpunt*, hoc est, inchoatam jam ita extingunt, ut remoto etiam impedimento tempus praecedens computari non possit; e. g. si detegatur defectus bonae fidei, si oriatur inhabilitas possessionis, si lis coram iudice desuper fuerit contestata etc.

Aliqua praescriptionem faciunt *dormire*, id est, inchoatam inhibitent, interim, ita tamen ut remoto hoc impedimento tempus praecedens, cum subsequente queat computari, e. g. respectu omnium dormit praescriptio tempore belli grassantis, pestis etc., ubi nemo potest in tribunalibus ius suum persequi: respectu Ecclesiae, quando haec viduatur Rectore; respectu filiifamilias quoad bona adventitia, quando est adhuc sub patria potestate: respectu uxoris quoad bona dotalia, quamdiu vivit maritus etc. Denique *rescinditur* praescriptio per restitutionem in integrum, qua gaudent Minores per 4. annos post adeptam Majorenitatem, Ecclesiae 4. annis ab inito contractu vel sententia, et omnes illi, qui aliena voluntate reguntur, ut Communitas, hospitalia etc.

„De successione ab intestato vid. post n. 956.

„*Non usu capies, nisi sint tibi talia quinque*.

„1. Sit res apta, 2. fides bona, 3. sit titulus quoque justus.

„4. Possideas juste, 5. completo tempore legis.“

ARTICULUS V. Principia generalia de dominio ex contractibus.

§. I. De contractibus in genere.

887. *Nota.* Contractus late sumitur 1. pro quolibet pacto, aut conventione, sive inde oriatur obligatio sive non, et difinitur: *Duorum pluriumve in idem placitum consensus*. L. 1. ff. de pactis. 2. Stricte pro tali conventione aliquorum inter se, ex qua utrinque nascitur obligatio, et dicitur contractus *onerosus*. Sic l. *Labeo* 19. ff. de V. S. definitur: *ultra citroque obligatio*, scil. causaliter; contractus enim causat obligationem. 3. Sumitur modo quodam medio, vi cuius in una tantum parte oritur obligatio: hic vocatur contractus *lucrativus*, ut donatio. Porro pactum stricte tale per se quidem obligat in conscientia sicut contractus; differt tamen ab eo, quod hic simul pariat actionem civilem, pacto autem tantum concedatur actio praetoria. Ex his contractus, de quo hic agemus, recte definitur: *Duorum vel plurium in idem consensus liber et legitimus, quo vel se invicem, vel saltem unus se alteri obligat ad aliquid dandum, vel agendum*. Inter alias divisiones contractus celeberrima est in *Nominatum*, et *Innominatum*. *Nominatus* est, qui in jure habet proprium nomen: *Innominatus* venit nomine communi conventionis, pacti commutationis etc. Hic fit variis modis, v. g. *do tibi, ut des: do, ut facias: facio, ut des: facio, ut facias*. L. 5. ff. de praescript. verb.

888. *Principium.* Ut validus sit contractus, et inducat obligationem in conscientia requiritur I. *Consensus internus*, h. e. voluntas explicita, vel implicita se obligandi. *Prob.* 1. ex l. 3. ff. de oblig. et act. *Non satis est dantis esse nummos, et fieri accipientis ut obligatio nascatur: sed etiam hoc animo dari et accipi, ut obligatio constituitur*: et l. 1. ff. de Pact. *Nam et stipulatio, quae verbis fit, nisi habeat consensum, nulla est*. *Prob.* 2. *Obligatio, quae est ex contractu, nascitur a voluntate se obligantis; ideo enim obligor, quia volui; ergo ubi non est voluntas se obligandi, non est obligatio; ergo cum contractus essentialiter causet obligationem, deficiente voluntate se obligandi, deest essentia contractus*. Ita *Sanch.*, *Lugo* hic d. 22. n. 45. et alii contra *Vasq.*, *Dicast.* Duxi, *voluntas explicita vel implicita; explicite enim se obligat, qui id verbis, signis, aut scriptura exprimit; implicite, qui vult aliquid cum tali obligatione connexum*. Sic admittens officium judicis se obligat ad ferendas sententias justas.

889. II. Requiritur *consensus liber*, scil. ab inadvertentia, ut fiat cum tali deliberatione, quae sufficeret ad peccatum grave. Item *liber* ab ignorantia, et errore circa *substantiam* contractus: hinc nullus est contractus, si emas vitrum, putans esse gemmam; validus autem est contractus, licet interveniat error vel dolus circa circumstantiam accidentalem; quia manet consensus circa substantiam, nisi contrahens expresse intendat se non obligare non existente hac vel illa qualitate, ut ait *Laym.* l. 3. t. 4. c. 5. n. 3.

890. III. Requiritur, ut consensus sit etiam externe manifestatus, quia contractus est actus humani commercii; homines autem non penetrant interna: ergo ut valeat, et obliget contractus, debet fieri per signa externa. *La Croix* l. 3. p. 2. n. 654. cum *Lugone*, et *Dicast.*

891. IV. Reliquae conditions sunt 1. Ut consensus fiat a persona habente rerum suarum administrationem. 2. Ut sit legitimus, sive lege non prohibitus. 3. Ut sit circa materiam possibilem, et honestam.

„Q. Quinam contrahere possint.

„Nota 1. *Pupillus* est impubes, qui desinit esse in patria potestate „per emancipationem expressam coram judge, et hodie per tacitam in- „eundo matrimonium, et erigendo peculiarem familiam, per professionem „religiosam, per electionem ad Episcopatum, per mortem patris natura- „lem, aut civilem alterutrius, id est diminutionem capitum maximam vel „mediam; *Minor* vero pubes, qui nondum annum 25. de jure communi „implevit. Differunt 1. aetate; nam pupillus mas nondum implevit annum „14. et si nondum attingit annum 10. cum dimidio, dicitur infantiae proximi- „mus; foemella autem 12. et 9. cum dimidio. 2. Pupillis datur tutor ad „eorum personas, et bona; minoribus solum ad bona curator. 3. Pupillis „invitis potest tutor dari ad omnia, minoribus invitis tantum ad item. „4. Pupillus nondum est omnino liber quoad obligationes personales, e. g. „vota personalia, matrimonium, statum religiosum, nec potest ante pro- „fessionem religiosam per ultimam voluntatem disponere, prout Minor etc.

„R. Generatim illi possunt contrahere, qui habent usum rationis, et „liberam bonorum administrationem. In specie. 1. *Pupillus* proximus in- „fantiae nihil potest disponere sine consensu tutoris; ob defectum rationis „enim, ait jus, non multum a furioso differt: pubertati vero proximus, seu „ut hodie volunt, usu rationis praeditus probabilius valide contrahit cum „Majore in suum commodum, id est, si, et in quantum factus est ditior; „in contractibus autem onerosis, vel deterioratis datur claudicatio, ut „Major obligetur, non item pupillus, et si contractus executioni datus est, „habet pupillus privilegium restitutionis in integrum intra 4. annos adep- „tae pubertatis, et non impeditae actionis. Ita *Antoine*, *Biner*, *Rosmer* „cum *communi*. 2. Potest tamen cum consensu tutoris contractus etiam „onerosos, et alienativos imire circa bona mobilia non valde pretiosa, circa „mobilia vero valde pretiosa, aut immobilia solum potest sub triplici con- „ditione, consensu tutoris, decreto judicis vel magistratus, cognitione „causae. Ratio est favor aetatis, et conditionis pupillaris.

„Minor non habens curatorem potest valide, et simpliciter contrahere „de mobilibus minus pretiosis, aut pretiosis, sed servando non servabili- „bus; habet tamen restitutionem in integrum, si ex contractu laesus est. „L. 3. c. de integr. rest. 2. *Habens curatorem* sine hujus consensu potest „solum valide in suum commodum de dictis bonis contrahere; de immobi- „libus vero, et mobilibus pretiosis, quae servando servari possunt, neces- „sarium est decretum et approbatio judicis vel magistratus. Quare mul- „tum interest inter contractus *lucratiros seu melioratiros*, et inter onero- „sos vel deteriorativos.“

CASUS I.

Damasus ebrius vendit equum; altera die facti poenitens confirmat contractum, si emptor Cagus velit auxilium praestare ad inferendum grave damnum Davidi. Consentit Cagus; uterque confirmat contractum juramento.

892. Q. I. An valeat contractus a Damaso in ebrietate initus. R. In plena ebrietate initus non valet, ob defectum usus rationis, consequenter etiam deliberationis. Eodem modo non obligantur, nec obligant dormientes, furiosi, et fatui, nisi tempore lucidi intervalli. Sunt tamen capaces illarum obligationum, quae non fundantur in potentia proxime libera, sive ad quas non requiritur ipsorum consensus; sic amens, si fiat haeres, debet solvere legata; hinc jus providit, ut alii, scil. tutores, curatores, vel administratores, vel ipsae Resp. eorum personas repraesentent. Denique cum vere probabile sit, et in praxi tutum, ut ait *Platel*. hic n. 593. quod pupillus

non obligetur in conscientia, si pubertati proximus contrahat sine auctoritate tutoris; hinc in praxi tuta conscientia potest se conformare sententiae sibi faventi, ita ut non teneatur ad solutionem, nisi in quantum factus est ditior. Vide *Theol. Schol. de J. et J.*

893. Q. II. An contractus secundus cum conditione inducente ad peccatum obliget. R. Negative: contractus enim de re illicita omni jure est irritus, quia non potest dari obligatio ad peccatum, nec contractus potest esse vinculum iniquitatis. Nihilominus conditione impleta (dummodo pretio sit aestimabilis ob laborem, periculum, commodum, delectationem) contrahens obligatur ad implendum promissum. Item si unus contrahens expleverit suam partem, obligatur alter explere suam partem, si licita sit, secus si et illa illicita esset. Vide dicta n. 542. Sic contractus cum mere- trice, turpi opere impleto, obligat promissorem in conscientia pactam mercedem dare, et promissaria potest acceptam retinere. *Platel*. hic num 589. cum *Covar.*, *Cajet.* et *Less.* Solutio enim mercedis de se non est mala.

894. Q. III. An contractus ad inferendum damnum proximo saltem juramento firmetur. R. Negative. Vide dicta n. 525. Adverte hic sequentia. Primo, contractus jure naturae aut divino irriti, aut qui vel cedunt in praecipuum tertii, aut reipubl., vel qui sunt de re intrinsece in honesta, vel qui perpetuam ex parte jurantis, vel etiam creditoris, aut promissarii, turpitudinem continent, ut est pactum de usuris, de prostitutione corporis etc. juramento non confirmantur; quia ubi nulla est substantia contractus, nihil est, quod possit firmari: atqui in dictis casibus non adest substantia contractus: ergo. Secundo, nec juramento firmantur illi contractus, qui jure humano absolute prohibiti sunt sub peccato in conscientia, vel irritati ob bonum publicum; hoc ipso enim, quod tales contractus absque peccato iniri nequeant, non tantum ipsi, sed etiam juramentum irritatur ob causas publicas et graves, utpote quod non potest esse vinculum iniquitatis. Tertio, nec illi, quos jus humanum non tantum irritat, sed etiam juramentum eis adjectum expresse vult esse sine viribus; tunc enim illud nequidem parit obligationem religionis. *Pichler* l. 2. t. 24. n. 45.

895. Q. IV. An juramentum firmet illos contractus, qui a jure humano praesertim civili invalidantur principaliter propter bonum privatorum. R. Affirmativam tenent *Covar.*, *Suarez*, *Azor*, *Haun*, et plures alii: negativam *Gletle*, *Wistner de Jurejur.* n. 78., *Pichler* l. c. n. 48. Hinc Confessarius potest in favorem poenitentis resolvere, praesertim si sequentibus actibus juramentum sit adjectum: Primo, si alienationi rerum dotalium et donationum propter nuptias. Secundo, si pacto, quo filia renunciat haereditati paternae. Tertio, si contractui minoris absque auctoritate tutoris. Quarto, si donationi omnium bonorum praesentium et futurorum. Quinto, si donationi 500 solidos excedenti, et factae absque insinuatione apud judicem. Sexto, si promissioni non revocandi testamentum, aut instituendi certum haeredem. Septimo, si fidejussioni mulieris renunciantis S. C. *Vellejano*. Octavo, si mutuationi filiifamilias renunciantis S. C. *Macedonio* etc. In his et similibus juramentis prudens Confessarius potest suadere relaxacionem petendam, ut liberetur ab obligatione religionis; juramentum enim etsi non firmet contractum, servandum tamen est, quoties servari potest sine peccato, non quidem ex justitia, sed ex religione. Sic qui metu mortis aliquid jurato promisit latroni, vel usurario promisit solvere usuras, teneatur solvere, vel petere relaxacionem a latrone, vel usurario, qui eam ex justitia dare tenetur, vel si nolint, ab Episcopo. Vide c. 6. 18. et 26. de *jurejur.*, *Suar.*, *Less.*, *Haun.*, *Jansen.* casu 50. n. 15.

CASUS II.

Dunstanus nuper contraxit, sed ex errore egregie deceptus est. Idem ex metu iniit contractum; dubitat proinde an obligetur ex utroque contractu.

896. Q. I. Quid ad primum. R. Si error vel dolus fuerit circa substantiam, non obligatur, v. g. si aurichalcum emerit pro auro; quia error circa substantiam facit non cognosci substantiam, ergo impedit consensum in substantiam, qui est de essentia contractus. Valet vero contractus, si erraverit circa qualitates impulsivas, etsi error sit antecedens, vel proveniat ab altera parte contrahente, aut aliquo tertio, v. g. si emerit equum decennem, quem putavit esse quinquennem. Si tamen accidens vel qualitas teneat se ex parte motivi, aut materiae primario intentae, error vitiat contractum, v. g. si promittam eleemosynam Petro diviti, putans me promittere Paulo pauperi, error afficit substantiam; quia motivum principale erat sublevare pauperem, qualis non erat Petrus. *Laym.* l. c.

897. Q. II. An metus vitiet contractum. R. 1. Nullus metus intrinsecus (h. e. ortus a causa naturali, v. g. a morbo, a tempestate, a bestia etc.) nec extrinsecus, scil. incussus a causa libera, si juste incussus sit, invalidat contractum, nec facit rescindibilem, quia stante tali metu simpliciter manet voluntarium; et cum justus sit metus, nulla intervenit injustitia: ergo. R. 2. Metus gravis, qui vehementer conturbat, nec facile superari potest, injuste incussus ab extrinseco non quidem invalidat contractum ordinarie, facit tamen eum rescindibilem ob injuriam, quae per tales metum causatur. *Laym.* l. 3. de Just. tit. 4. c. 6. n. 2. cum *Vasq.*, *Suar.*, *Coninch.* et aliis contra *Molin.*, *Rebell.* et *Sporer*, qui dicunt ejusmodi contractus jure naturae esse nullos, eoquod ex actione injuriosa nemo sibi possit acquirere jus. At negatur suppositum, quod metum incutiens acquirat jus ex iniqua sua coactione; id enim oritur ex alterius consensu simpliciter voluntario. Dixi, *ordinarie*, excipitur enim 1. Contractus matrimonialis. c. 15. de spons. 2. Professio religiosa. c. 1. de his, quae vi in 6... 3. Traditio vel promissio de rebus Ecclesiae. c. 2. de jurejur. 4. Absolutio a censuris. c. 1. de his, quae vi in 6. etc.

Quinam contractus ex metu injusto initi, sint profecto irriti; quinam vere irritandi, colligere poteris ex versibus sequentibus:

*Tutor, judicium, dos, sacrum, copula, votum:
Haec ex vi facta, de jure seias fore nulla.
Caetera jus patitur, sed postea restituentur.*

§. II. Principia generalia de promissione, donatione, commodato et deposito.

898. Princip. I. *Promissio est deliberata, et spontanea fidei obligatio facta homini de re quapiam bona et possibili, addunt alii, exterius manifestata, et ab altero acceptata.* Promissio nuda probabilitus obligat de se ex sola fidelitate sub veniali. Ita *Cajet.*, *Diana*, *Babenst.* t. 7. d. 6. a. 2. n. 11. Dixi 1. *promissio nuda*: si enim vestiatur juramento, chirographo, adhibitione notarii vel testium, obligat ex justitia et sub peccato gravi, secundum quantitatem materiae; quae tamen juxta *Steph.* duplo, juxta *Reginaldum* l. 25. n. 84. cum *Th. Sanch.* quadruplo major contra *Navar.* requiritur ad mortale injustitiae ex liberali promissione, quam ex furto; quia homines magis inviti sunt, et gravius conqueruntur de re sua ablata furto, quam de non impleta promissione liberali. Dixi 2. *obligat sub veniali*: quia nuda promissio manet sub solo debito fidelitatis, juxta *S. Th.* 2. 2. q. 88. a. 3. ad 1. Atqui sola fidelitas obligat tantum sub veniali de se ad conformanda facta promissis, sicut veracitas ad conformanda dicta menti: ergo. Dixi 3.

de se: quia si promissor intendat, se ex justitia in re notabili obligare graviter, oriatur obligatio gravis; obligatio enim pendet ex intentione promittentis. Ex his resolues sequentia.

Dativus promisit Dafrosae novam vestem: dubitat autem, aut nequidem cogitavit, an se voluerit obligare ex sola fidelitate, an sub veniali aut mortali.

899. Q. I. Quo modo obligetur. R. Probabilis sub veniali, etsi materia sit gravis; quia sic promittentes non intendunt, nec censeri possunt, se velle obligare, nisi ad id quod exigit natura promissionis liberalis: atqui haec exigit obligationem tantum levem ex sola fidelitate: ergo. *Confirm.* Promittens in hoc casu est dubia: ergo sicut in lege, quando dubium est an obliget graviter vel leviter, possum eligere quod minus est, ita in promissione, quae est quasi lex privata. *Sporer* t. 6. c. 2. n. 69. cum *Mol.* et *Lug.* Ideo juxta *Sanch.* l. 1. de matrim. d. 5. n. 21. plurimae promissiones excusantur a mortali, quia non intendunt homines se praecise, et simpli- citer obligare, sed ex quadam benevolia honestate.

900. Q. II. Quando promissio non obligat. R. Non obligat *primo* si non sufficienter deliberate facta sit, nimurum deliberatione tali, quae alias sufficeret ad peccatum mortale: semiplena enim non sufficit ad imponendam sibi obligationem gravem. *Babenst.* l. c. n. 2... *Secundo*, si non sit spontanea: ideo promissio fraude vel metu injusto etiam levi extorta, ab eo qui fraudem vel metum passus est, pro libitu potest rescindi, nisi firmata sit juramento. *Jansen.* casu 51. n. 1... *Tertio*, si mere interna sit: nam licet talis sufficiat in voto, quod fit Deo; non tamen sufficit si homini fiat, utpote qui eam non potest cognoscere. *Quarto*, si mere externa absque animo se obligandi. *Quinto*, si non acceptata.

901. Denique promissio cessat 1. si res promissa fiat illicita, vel promissario inutilis. 2. Ex partium consensu. 3. Si promissarius tuus non stet promissio tibi facto: haec enim prudenter censemur fuisse voluntas promissoris, ut frangenti fidem frangatur eidem. Ita *Sa*, *Babenst.* l. c. n. 15. Generaliter si notabilis facta sit vel promittentis vel rei mutatio, ita ut ante traditionem rei promissae grave et novum obveniat promissori incommode; quae conditio juxta *Dicast.* etiam locum habet in promissione jurata, quia liberalis promissio prudenter censemur facta sub conditione, nisi status ante traditionem notabiliter mutetur; praevisa enim tali mutatione promissio non fuisset facta. *Bonac.* de contract. d. 3. q. 12. punct. ult.

902. Princip. II. *Donatio est rei propriae collatio nullo jure cogente, sed mere liberaliter alteri facta.* Donatio *antidoralis* fit ex gratitudine ob praestitum beneficium vel obsequium; hinc non est mere liberalis, nec stricte dicta donatio. Dixi, *collatio rei*: quia per donationem transfertur dominium rei in donatarium, eique post acceptationem acquiritur jus, et actio contra donantem. Ante acceptationem donatio non parit obligatio- nem; ideoque potest revocari, etiamsi donans voluerit se absolute obli- gare. Ex his resolues sequentia.

Daniel donavit Domitillae pretiosum annulum pertinentem ad sororem suam. Idem verbaliter donat Daciano horologum aureum, Damiano autem illud donat realiter cum traditione; mox facti poenitens horologium repetit; cum uterque donatarius non acquiesceret, utriusque rem pretiosiorem donat, sed mortis causa.

903. Q. I. An donatio Domitillae facta valeat. R. *Negative*, quia nemo potest donare, nisi rem suam, de aliena autem disponere nequit: ergo cum ille annulus non fuerit Danielis, sed ejus sororis dominio, et dispo- sitioni subjectus, tenetur illum repetere et restituere sorori.

904. Q. II. An Damianus possit retinere horologium antea verbaliter donatum Daciano. R. *Affirmative*: quia hic per traditionem acquisivit jus in re, Dacianus autem per donationem tantum jus ad rem obtinuit; unde habet tantum actionem contra donantem ad restituendum valorem rei, nisi donans revocasset ex justa causa donationem. *Jansen.* casu 52. n. 2.

905. *Adverte I.* *Donatio inter vivos* dicitur, qua quis se vivo rem absolute vult esse alterius: ea regulariter non potest revocari, nisi in tribus casibus in jure expressis: *Primo*, ob *ingratitudinem*, quae de jure quinque casus comprehendit; scil. 1. Si donatarius verbo vel facto injurias atroces in donatorem effundat, laedendo ejus honorem. 2. Si atrocem injuriam in bonis fortunae. 3. Si per se, vel per alium impias manus injecerit. 4. Si vitae periculum aliquod ei intulerit, etiam morte non secuta. 5. Si conditiones donationi conjunctas non impleverit, l. fin. cod. de revocand. donat. Debet tamen ingratitudo probari coram judice, post cuius sententiam donatarius tenetur rem cum fructibus post item contestatam perceptis restituere, non vero ante sententiam. *Excipiuntur* donationes ob ingratitudinem non revocabiles. 1. *Donatio facta Ecclesiae, vel loco pio*, v. g. monasterio, quia haec donatio primario facta est Deo, qui ingratus esse nequit. *Barbosa* in cit. c. fin. n. 15.. 2. *Donatio remuneratoria*, quia in odiosis non venit nomine donationis. *Barb.* ibid. n. 17... 3. *Donatio facta filiae in dotem*, l. si dotem 24. cod. de jure dotum. 4. Si donator scivit ingratitudinem, et donationem non revocavit, censetur eam remisisse, nec haeres, vel successor ejus potest revocare; secus si donator lite contestata contra ingratum decesserit, vel ingratitudinem ignoraverit. *Reiffenst.* hic n. 64. contra *La Croix*.

906. *Secundo*, revocari potest donatio, si donator carens prole magnam partem bonorum suorum donarit, eique postea nascatur proles, l. si *unquam* cod. de revoc. don. *Excipe* donationem antidoralem, et factam Ecclesiae, quae tantum revocatur usque ad legitimam filii jure debitam; quamvis ob aedificationem populi praestet totum refundere.

907. *Tertio*, revocari potest, si sit *inofficiosa* donatio, sive contra officium paternae pietatis in filios, v. g. si pater uni vel alteri ex filiis aut extraneo tantum donarit, ut reliqui filii priventur sua portione legitima. Donatio filio, aut Ecclesiae facta revocari solet per sententiam judicis usque ad legitimam aliorum; facta extraneo revocatur in toto, l. 1. et seq. de inoffic. donat.

908. *Adverte II.* *Donatio mortis causa* dicitur, qua quis sic donat, ut rem velit esse alterius, sed nonnisi post mortem suam, v. g. si dicas *dotti hoc post mortem, vel cum moriar, vel quia timeo, me nunc moriturum.* *Busemb.* Revocari haec potest *primo*, si donatorem poeniteat expresse, vel implicite, v. g. si rem alteri donet. *Secundo*, si donatio fuit facta ex metu periculi, ex quo donator timuit mortem, v. g. instante praelio, vel gravi morbo, illudque periculum evaserit, censetur tunc tacite revocata promissio. *Tertio*, si donatarius ante donatorem moriatur, ipso jure revocata est. In dubio, an donatio sit facta inter vivos, vel mortis causa, censetur facta inter vivos, quia haec est principalior. Denique si donator mortis causa promittat, se donationem non revocaturum, ea transit in donationem inter vivos. *Less.* hic n. 114., *Laym.* l. 3. t. 4. c. 12.

909. *Princip. III.* *Commodatum est contractus gratuitus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis conceditur ad solum usum pro certo tempore.* Si concedatur pro indeterminato tempore donec revocetur, est *precarium*. Res, quae usu statim consumuntur, ut pecunia, vinum, frumentum, proprie commodari non possunt, nisi forte ad pompam vel ostentationem. *Dixi* 1.

Gratuitus, per hoc distinguitur a locato, et aliis contractibus onerosis. *Dixi* 2. *ad solum usum*, per quod differt a pignore et deposito, quorum usus non conceditur. *Obligationes* commodatarii sunt: 1. Tenetur restituere rem numero, et qualitate eamdem. 2. Ei non licet rem commodatam ad alium usum impendere quam ad eum, ad quem concessa est; si adhibeat eam ad alium usum, et ipsa pereat, vel si pereat alia ex culpa, tenetur restituere in aequivalenti. 3. Si non restitutus tempore determinato, et mora sit culpabilis, tenetur reparare damnum ex mora emergens. 4. Comdatarius tenetur ad expensas *ordinarias*, v. g. ad pabulum, aut soleas equi reparandas; non autem ad *extraordinarias*, quae v. g. in curationem equi infirmi fieri debent; ad has enim tenetur commodans. Nec commodatarius tenetur ad casum fortuitum, nisi sua mora causa sit, quod tali casu res commodata pereat, eodem tempore non peritura apud dominum. Ita *Less.*, *Reiffenst.* et alii. Vide l. fin. ff. commodati.

910. Q. *Quid?* si Titius commodaret Cajo equum morbo contagioso infectum, a quo inficerentur equi ipsius Caji. R. *Debuisset* vitium aperire; hinc tenetur commodatario de omni damno, quia illius causa est. Ita *Jansen.* cas. 53. n. 8.

911. *Princip. IV.* *Depositum est contractus, quo rei alienae custodia gratis suscipitur.* Obligationes depositarii sunt 1. Ut depositum statim reddat deponenti, si illud repeatat. Si res deposita sit furtiva, eamque et fur, et dominus repeatant, si certo constet de jure domini, reddenda est domino, non furi. 2. Tenetur per se loquendo eamdem rem numero reddere, nec licet ea uti, l. 3. cod. depos., nisi bona fide, et prudenter existimet fore ut depositori non displiceat, si ea utatur, maxime si res non consumatur usu, aut saltem in eadem bonitate reddi possit, quamprimum depositor voluerit. Ita *Less.* *Excipe*: Nisi res deposita inclusa sit arcae. 3. Tenetur ad diligentem rei depositae custodiam; hinc si ea pereat ex dolo, vel alia culpa theologica gravi, tenetur eam compensare depositarius. Ita *Communis*. An vero teneatur ex culpa juridica lata, levi, et ut quidam volunt, etiam levissima disceptatur. *Laym.* l. 3. de Just. t. 4. c. 25. tradit sequentes regulas dicens: In tribus casibus fortuitis tenetur de culpa depositarius. I. *Si ita conventum sit; nam contractus ex conventione legem accipiunt.* II. *Si aliquis deposito se ipsum obtulit; quia majorem prae aliis custodiendi curam promittere videtur*, nisi, ut saepe fit, simul dicat, quod velit quidem id officii in se suspicere, nolit autem damnum praestare. III. *Si depositarius mercedem accipiat sive pro custodia, sive quod rem elaborare debeat*, v. g. *sartor vestem sarcendo, vel aurifaber aurum elaborando; transit enim tunc contractus in locationem etc.* Ideo aliqui volunt, tales teneri etiam ex culpa levi, quia depositio transit in eorum commodum.

912. Q. De qua culpa teneantur caupones, nautae, stabularii circa res apud se depositas, item molitores circa frumenta sibi commissa, item balneator circa vestes apud se depositas: respondent quidem graves AA, eos teneri etiam ex culpa levissima, modo viderint, res apud se deponi, nisi praedixerint deponentibus, ut suarum rerum curam gererent, et ii consenserint. Probant ex l. *Nauta*, ff. *Nautae, Cauponae, et Stabularii*, ibid. ex l. ult. Ad respondet *Reginald.* l. 25. n. 568. quod hae leges de culpa levissima in conscientia non inducant obligationem, nisi post sententiam judicis eoquod sint poenales, fundatae in praesumptione contra nautas etc., vel intelligendae sunt de eo custode, qui mercede specialiter conductus, aut expressa conventione obligavit se ad exactissimam diligentiam praestandam, qui utique de culpa levissima tenetur: secus est de culpa lata, quae cum aequiparetur dolo, ante sententiam judicis obligat in conscientia.